

CZU 94(498)“19”(092):929

PORTRETUL UNEI MARI REGINE, MARIA A ROMÂNIEI

PORTRAIT OF QUEEN MARIE OF ROMANIA

Radu MOȚOC

Abstract: *The author makes the reader familiar with the article of Răzvan Theodorescu Romanian, researcher and academician, who wrote about the life of the Romanian Maria/ Queen Maria, an aristocrat by defining the Danubian and Carpathian people, leaving behind the memory of the lived life and the love for Romania, the earth with its joys and pains, the beautiful country living in her heart and whose way she has known.*

Keywords: *Queen Maria, Danubian and Carpathian people, love for Romania, National Peles Museum*

În anul 2018 s-au comemorat, la 18 iulie, opt decenii de la trecerea în eternitate a reginei Maria.

Cu acest prilej, Muzeul Național Peleş a editat un album în două volume, care a fost redactat și coordonat de Narcis Dorin Ion, directorul general al Muzeului Național Peleş¹.

Primul volum este prefațat de dr. **Narcis Dorin Ion**, academicianul **Răzvan Theodorescu** și dr. **Ioan Drăgan**, directorul Arhivelor Naționale ale României.

Acest impresionat volum are două lucrări legate de viața reginei:

- Regina Maria - Puterea amintirii, scrisă de Ion Bulei
- De la casele de vis la spitalele de campanie. Regina Maria în vremea Marelui Război, autor Narcis Dorin Ion.

Portretul Reginei Maria este relatat în prefață de Narcis Dorin Ion, prin amintirile unor personalități care au cunoscut-o în perioada respectivă.

Constantin Argetoianu consemna în „Însemnările zilnice”: *Regina Maria a fost iubită de toată lumea, era frumoasă și simpatică*².

Și **I. Gh. Duca**, scria că: *Este strălucitoare, fizic ca și moral, încât îți ia văzul, nimeni nu o poate întrece. Frumoasă, de o frumusețe încântătoare, nu cred să ar fi fost în Europa multe femei care să se fi putut asemui cu dânsa. Inteligentă fermecătoare, plină de talent pentru pictură, pentru călărie, pentru scris, o conversație sclipitoare, vervă, umor, spontaneitate de gândire, originalitate de expresie, curaj - cine nu a văzut-o la lași, în mijlocul epidemiilor, mergând acolo unde primejdia era mai mare? Dragoste de adevăr, de frumos, de bine - nimic nu i-a lipsit*³.

Pentru **Alice Voinescu**, apariția reginei Maria era frapantă: *O văd în fotoliul roz, în rochie maro, cu perle la gât și garoafe roz în brațe. Era frumoasă și plină de bucurie, deși*

¹ Dr. Narcis Dorin Ion este autorul a 13 monografii axate pe istoria monumentelor de arhitectură, dar și lucrări legate de personalități din România. A redactat peste 50 de studii și articole pe aceste teme. Pentru lucrarea „Elitele și arhitectura rezidențială în Țările Române (sec. XIX-XX)”, a luat premiul „George Oprescu” al Academiei Române, în anul 2013.

² Maria a României, Volumul I, Sinaia 2018. Muzeul Național Peleş, pag. 6

³ *Ibidem*, pag. 7

vorbea de lucruri care o dureau. Francheștea cu care vorbea de ceea ce o durea destăinuia⁴. Ca mamă, regina Maria și-a iubit copiii și a căutat să le asigure un viitor strălucit prin căsătorii care au făcut-o să devină „soacra Balcanilor” în Europa interbelică⁵.

Talentul literar al reginei Maria a fost prezentat de **Emanoil Bucuța**, cel care a convins-o să publice în „Boabe de Grâu” mai multe articole: *Regina Maria era o scriitoare încă înainte să izbucnească războiul. Cânta cum picta, cum schița planuri de grădini și de case sau modele de rochii și de baluri costumate, dintr-un prinos de înzestrare și dintr-o bucurie de viață. Era o artistă pentru că se născuse așa și împărțea arta în jurul Ei, cum ar fi împărțit flori și zâmbete*⁶.

Narcis Dorin Ion avea să consemneze talentul reginei pentru artă și arhitectură: „Casele de vis”, cum inspirat și-a denumit suverana reședințele pe care le-a clădit, poartă toate amprenta bunului gust al reginei Maria. Pelișorul, Cotroceniul, Copăcenii, Branul, Balcicul, Scroviștea sau Mamaia au fost creații ale unor arhitecți talentați, de la cehul Karel Liman și francezul Paul Gottereau, până la italianul Mario Stoppa sau românii Grigore Cerchez și Emil Guneș. Toți au pus în practică și viziunea artistică a reginei Maria. Toate aceste reședințe au fost decorate și mobilate cu mult bun gust de către regina Maria⁷.

Minunatele fotografii de epocă ce însoțesc „Însemnările zilnice” ale suveranei, care sunt păstrate în Arhivele Naționale ale României, sunt în cea mai mare parte publicate în aceste două volume, pentru prima dată⁸.

Regina Maria a fost legată de domeniul de la Balcic, încât a dorit să-i odihnească inima în *capela Stella Maris*. Ea însăși a consemnat într-un articol din „Boabe de Grâu”, referitor la această capelă: *Cea mai mică biserică din țară, un smerit altar ortodox pe care eu, protestanta, l-am clădit, pentru că Stella Maris îmi stă înainte ca un simbol al vieții mele: un altar ridicat unei mărturisiri de credință care nu-i a mea, într-o țară unde am fost odată străină și pe care mi-am însușit-o prin bucuria, suferința, lucru care m-au legat de ea, cu fiecare an ceva mai mult*⁹.

Și castelul *Pelișor*, avea să consemneze Narcis Dorin Ion, păstrează cele mai multe obiecte de patrimoniu care au aparținut suveranei: creațiile artistice ale reginei Maria, precum tablouri semnate de regină, piese de mobilier confecționate după desenele reginei și decorate cu picturi ale reginei. Colecția, reflectată cu sute de fotografii în cele două volume, mai conține ordine, medalii, diplome și decorații, documente, cărți și manuscrise, care atestă marile calități artistice ale nepoatei reginei Victoria¹⁰.

Distinsul academician **Răzvan Theodorescu** avea să consemneze, în scurta prefață la cele două volume, că: *Maria a României a fost aristocrata prin definiție a neamului de la Dunăre și Carpați, lăsând în urma sa amintirea unei vieți trăite din plin. Cu un gust perfect, nu întâmplător devenea în 1918 și membru corespondent al Academiei de Arte Frumoase din Franța. O Doamnă care, venind din cețurile Angliei la Dunăre, i-a înțeles și i-a iubit pe aceștia, putând să scrie în scrisoarea sa din 1933 aceste cuvinte de neșters: „Te binecuvâtez, iubită Românie, țara bucuriilor și durerilor mele, frumoasă țară care ai trăit în inima mea și ale cărei cărări le-am cunoscut toate”*¹¹.

⁴ *Ibidem*, pag. 7

⁵ *Ibidem*, pag. 9

⁶ *Ibidem*, pag. 8

⁷ *Ibidem*, pag. 9

⁸ *Ibidem*, pag. 10

⁹ *Ibidem*, pag. 11

¹⁰ *Ibidem*, pag. 11

¹¹ *Ibidem*, pag. 15

Volumul I include la loc de cinste prezentarea distinsului istoric **Ion Bulei**, destul de amplă, pe 110 pagini, a vieții reginei Maria, începând cu nașterea din 29 octombrie 1875, și terminând cu decesul survenit la data de 18 iulie 1938. Merită a fi semnalate câteva afirmații ale autorului, care pun în valoare personalitatea reginei Maria:

- Copil fiind, Maria studia istoria, geografia, aritmetica, botanica, literatura, religia, istoria naturală, pictura, limba franceză, muzica și gimnastica. Dar a învățat să danseze valsul în trei timpi, polka, mazurka, galopul și cadrilul¹².
- Întâlnirea cu Ferdinand a avut loc în mai multe etape. Colonelul Coandă, aghiotantul lui Ferdinand, care vorbea franceza, i-a vorbit de România, de privescările ei, de țărani români, de bucuria lor de a o întâlni pe încântătoarea lor viitoare regină. Coandă se pricepea să spună lucruri plăcute¹³.
- Problema care ținea de oficializarea relațiilor lor era mai mult de natură religioasă. Sfântul Scaun nu era de acord să fie botezați copiii lor în confesiunea ortodoxă. Cununia se celebrează la Sigmaringen și nunta are loc la 10 ianuarie 1893¹⁴.
- În țară, tinerii sunt primiți la Gara de Nord de rege, miniștri și primarul de București, care îi oferă o cupă din argint, cu inscripția gravată: „Bine ai venit mireasă de Dumnezeu aleasă, spre a patriei cinstire. Ianuarie 1893”. De la gară, se merge la Mitropolie, unde prinții sunt nașii a 32 de perechi de miri, fiecare reprezentând un județ. Căsătoriile lor sunt oficiate la biserica Sf. Spiridon, de mitropolitul primat, ajutat de 12 arhierii și 32 de preoți¹⁵.
- Practica intens călăria. Pentru ea, însemna sănătate, putere, plăcere și mai presus de toate, libertate și contact cu natura. „Călăria m-a învățat să iubesc glia românească, mi-a îngăduit să simt în mine bătăile inimii acestei țări”, avea să mărturisească regina Maria¹⁶.

Principesa Maria în uniformă
Regimentului 4 Roșiori
Muzeul Național Peles

Fig. 1 Principesa Maria în uniformă
Regimentului 4 Roșiori

Fig. 2 Regina Maria cu generalul
Averescu. 1917

¹² *Ibidem*, pag. 23

¹³ *Ibidem*, pag. 26

¹⁴ *Ibidem*, pag. 30

¹⁵ *Ibidem*, pag. 32

¹⁶ *Ibidem*, pag. 48

Pagini de istorie

- Participarea la activitatea Regimentului de roșiori, încredințat ei, au făcut-o treptat să cunoască firea latinului, plină de ironie și scepticism, care intra în conflict cu naivitatea anglo-saxonă de care dădea ea dovadă. Învață cum să se apropie și să cucerească țara peste care era regină¹⁷.
- Regina Maria strânge legăturile de prietenie cu Maruca Cantacuzino, Hélène Suțu, născută Chrissoveloni, Martha Bibescu, care făceau parte din elita românească¹⁸.
- Încă de la vârsta de 16 ani, se remarcă cu un talent spre pictură. Iubea tot ce e frumos, iubea culorile, miresmele, hainele și blănurile frumoase, giuvaerurile de preț, dar iubea și muzica¹⁹.
- Princesesa Maria a patronat societatea „Tinerimea artistică”, înființată în 1901, care includea o nouă generație de pictori: Ștefan Luchian, Arthur Verona, Jean Al. Steriadi, Alexandru Szathmari, Fritz Storck. La prima expoziție, expune piese de mobilier, creație proprie, stofe cu desenele ei de inspirație Art Nouveau și trei tablouri cu flori²⁰.
- Patronează și Societatea „Domnița Maria”, care deschide la București un atelier unde se copiau foarte frumoase scoarțe și velințe. Societatea acorda premii de 200 sau 100 de lei, semnate de princesesa Maria. Își extinde activitatea și în domeniul mobilierului: dulapuri, mese, scaune, polițe, blidare²¹.

Fig. 3 Dulap și comodă desenate de regina Maria la 1909

- La 28 septembrie 1914, după moartea regelui Carol I, Ferdinand ține o cuvântare în Parlament, în care declară că va fi un bun român, iar în sală a fost un adevărat delir. S-a strigat: Trăiască regele, trăiască regina Maria, moment în care își dă voalul negru la o parte. La depunerea jurământului, glasul regelui se frânge în timp ce citea primul mesaj adresat Camerelor reunite, națiunii. Toți deputații erau în picioare și l-au auzit plângând în hohote²².

¹⁷ *Ibidem*, pag. 49

¹⁸ *Ibidem*, pag. 50

¹⁹ *Ibidem*, pag. 53

²⁰ *Ibidem*, pag. 54

²¹ *Ibidem*, pag. 54

²² *Ibidem*, pag. 65

- Regina Maria ține legătura cu toți oamenii politici din țară și este apropiată de foarte mulți diplomați străini acreditați la București. Are știința dialogului, stăpânește arta conversației și este totdeauna bine informată²³.
- După bătălia de la Turtucaia, din 1916, își începe activitatea în spitalele din București, cu o vizită la Sanatoriul Gerotta. Aude pentru prima dată urările răniților²⁴.
- La Iași, unde s-au retras oficialitățile române, reorganizează **Crucea Roșie**, procură medicamente și participă direct la îngrijirea răniților. Pentru a le încuraja și pe alte femei în activitatea caritabilă, instituie ordinul „**Crucea Regina Maria**” pe care o conferea în anul 1917 și 1918. Propune contopirea serviciilor sanitare civile și militare într-unul singur, pe care îl încredințează doctorului Ion Cantacuzino, care, pe data de 30 ianuarie 1917, preia funcția de director general al Sănătății²⁵.

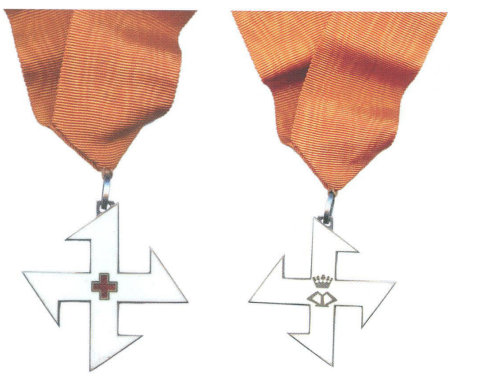

Fig. 4 Ordinul „Crucea Reginei Maria” Clasa I, 1917

- Regina Maria făcea în continuare inspecții la spitalele din Moldova. Avea obiceiul de a păși foarte încet prin sălile cu bolnavi, astfel încât să nu li se pară că-și face vizita în grabă. Doctorii o sfătuiesc să poarte mănuși de cauciuc când umblă printre bolnavii de tifos. „Dar eu mă împotrivesc, pentru că toți soldații îmi sărută mâna și nu pot să le dau să sărute o mână de cauciuc”²⁶.
- La 2 august 1917, vizitează spitalele de la Coțofănești, Roman și Căiuți, unde erau 500 de răniți. Vizitele ei ridică moralul răniților. Știe să asculte și să rezolve plângerile lor. La Târgul Ocna, se apropie foarte mult de linia frontului. Împarte decorații unei companii de vânători de munte. O face în locul lui Averescu, la rugămintea acestuia.

Se retrace la Coțofănești printre răniții internați aici, unde era cel mai mare centru al spitalelor, care avea 10 barăci frumoase din lemn, unde erau 1.200 de paturi. Erau și pavilioane pentru infirmerii, cabinete medicale, construite în stil elegant românesc.

²³ *Ibidem*, pag. 66

²⁴ *Ibidem*, pag. 67

²⁵ *Ibidem*, pag. 73, 74, 75

²⁶ *Ibidem*, pag. 76

Sălile de deparazitare erau într-un pavilion separat, care cuprindea și patru săli de operație, unde lucrau 3 echipe de chirurși francezi și români, fără încetare, în schimburi de câte șase ore²⁷.

- Regina Maria primește din Franța vestea că l'Académie des Beaux-Arts din Paris a ales-o membru corespondent. „Am fost adânc mișcată, dar eram prea tristă ca să mă pot bucura cu adevărat”. De la înființarea Institutului Franței, era pentru prima oară când o femeie era chemată la această demnitate²⁸.
- Regina Maria primește vestea că austriecii au intrat în nordul Basarabiei și România este încercuită din toate părțile. Revoluția din Rusia îi determină pe soldații ruși să părăsească frontul și bande înarmate jecmănesc, distrug șiucid. Gările sunt ocupate și soldații ruși jefuiesc tot ce se poate. Ei sunt conduși de Cristian Racovski, un bulgar fanatic, antiromân, și de Mihai Bujor, socialist român fanatizat²⁹.
- După eliberarea Transilvaniei, pleacă împreună cu regele Ferdinand într-un turneu prin foarte multe orașe, unde sunt primiți cu multă dragoste. Această vizită s-a desfășurat între 23 mai și 1 iunie 1919 și cuprinde: Oradea, Baia Mare, Dej, Bistrița, Gherla, Cluj, Turda, Abrud, Alba Iulia, Blaj, Sibiu, Săliște, Făgăraș. Cuplul regal a fost însoțit de Maniu, Goldiș, Cicio Pop, I. Ghe.Duca și, evident, generalul Prezan³⁰.
- Intrarea armatei române în Budapesta, unde pune capăt unui regim bolșevic, a sfârșit un vis milenar, al Ungariei istorice, și a consfințit crearea României Mari. Clémenceau își ridică pălăria în fața poporului român, a capacității sale remarcabile de sacrificiu³¹.
- Regina Maria pomenește în amintirile ei de primul congres al femeilor, condus de prințesa Olga Sturdza din Moldova și de prințesa Alexandrina Cantacuzino din Muntenia, la care au participat trei mii de delegați, majoritatea femei, venite din toate colțurile țării. S-a discutat problema caselor și ajutorarea orfanilor și a văduvelor de război.

Rezultatul acestui prim congres a fost: trei sute de copii internați în orfelinate, alte câteva sute rămân la casele lor și primesc o pensie, dacă aveau o rudă. Regina Maria cere și obține sprijinul Crucii Roșii americane. În depozitele sale, regina adună pături călduroase, haine, trusouri de copii pentru cazuri individuale și mâncare. Societatea Principesa Maria avea 350 de centre în toată țara. Eliza Brătianu a creat Societatea „Albina” și Zoe Râmniceanu a înființat „Țesătoarea”. S-a reactivat societatea înființată de regina Elisabeta, „Vatra Luminoasă”, de către doamna Poenaru și medicul Leonida. Se poate spune că regina Maria, prin exemplul și puterea sa de influență, a pus sistemul de caritate într-o nouă structură .

²⁷ *Ibidem*, pag. 78

²⁸ *Ibidem*, pag. 85

²⁹ *Ibidem*, pag. 85

³⁰ *Ibidem*, pag. 92

³¹ *Ibidem*, pag. 93

Fig. 5. Regina Maria în costum popular alături de membrele Ligii Femeilor

- Reîntoarcerea la București, pe data de 1 decembrie 1918, când odată cu suveranii României intrau și trupele aliate. A fost o zi de entuziasm, de delir, o simfonie amețitoare de roșu, galben și albastru .
- Țara aproape se dublase ca întindere, dar populația era neomogenă. Nu mai exista o unitate totală legislativă, monetară sau religioasă, avea să constate regina Maria³².
- La îndemnul lui Ion I. C. Brătianu și al lui Barbu Știrbei, regele Ferdinand o trimite pe regina Maria la Paris și Londra. Este primită cu imnul național la Opera din Paris și primește marele cordon al Legiunii de onoare. Colonelul Penelon, care a însoțit-o, avea să afirme cele spuse de regină: „Chiar dacă nu obținem întregul Banat, venirea mea aici a schimbat mult situația României, mai ales în ce privește interesul, înțelegerea și simpatia față de țara mea” .
- De la Paris, pleacă la Londra unde este primită la gară de însuși regele George al V-lea, vărul ei, și de întreaga familie regală. În Anglia, regina face același lobby pentru România, creând o atmosferă cât se poate de bună³³.
- Încoronarea de la Alba Iulia, care s-a desfășurat în zilele de 15, 16 și 17 octombrie 1922, a creat mari probleme. În primul rând, a fost necesar să se construiască în mare grabă catedrala ortodoxă. Biserica catolică refuză să-i permită regelui Ferdinand, de religie catolică, să se încoroneze într-o biserică ortodoxă românească, cu slujbă oficiată de un preot ortodox. În caz contrar, Vaticanul amenința cu anatimizarea regelui. Regina Maria a găsit soluția, ea a propus ca încoronarea să se facă în afara bisericii, în fața întregului popor adunat la acest eveniment. Regele a fost de acord și decide să-și așeze singur coroana pe cap. La eveniment au participat și reprezentanți din Franța, Marea Britanie, Italia, Spania, Serbia, Cehoslovacia, Grecia, Belgia, Olanda, Norvegia, Danemarca, Japonia și Portugalia.

³² *Ibidem*, pag. 94

³³ *Ibidem*, pag. 96

Fig. 6 Coroana reginei Maria. 1922

- Mantia de încoronare a reginei Maria a fost proiectată de celebrul pictor Costin Petrescu, cel care a executat și frescele din Ateneul Român. Tot el a proiectat, în colaborare cu suverana, și coroana reginei Maria, care a fost executată în atelierul Falize Frères din Paris³⁴.
- La Arenele Romane din Parcul Carol, pe data de 17 octombrie 1922, își aduce aminte regina: „zece mii de primari din toate localitățile României Mari s-au adunat să ne întâmpine. Entuziasmul era delirant, tumultuos, răsunător. O primire magnifică și emoționantă, în timp ce coruri imense cântau imnul național, care a fost în întregime acoperit de urale” .
- Regina Maria se duce în America în vizită oficială în anul 1926. Pretextul vizitei era inaugurarea Muzeului de artă din Washington. Este primită totuși oficial de primarul New York-ului, Jimmy Walker, care îi oferă medalia de aur a orașului.
- Și președintele SUA cu soția o primesc la Coolidge. Fondatorul *Societății Prietenii României*, William Nelson Coolidge, a oferit o mare recepție. Reginei i se pune la dispoziție un tren frumos și elegant, pentru a călători în mai multe state din SUA, fiind însoțită de 85 de persoane³⁵.
- Însă veștile privind sănătatea regelui Ferdinand au determinat-o să întrerupă vizita și revine la București, pe 4 decembrie 1926. Regele suferea de un cancer de colon, depistat de patru doctori din țară și străinătate.

A fost operat pe data de 6 decembrie de șase medici, printre care și dr. Juvara. Este dus la Pelicor, la Sinaia, unde citește o carte cu păsări și se interesează de colecția lui de timbre. Regele a decedat în 20 iulie 1927, „efectiv, în brațele mele, am primit ultima lui privire, ultimele lui cuvinte, ultimul său suspin”, avea să mărturisească regina³⁶.

- Și ca și cum n-ar fi fost de ajuns câte i se întâmplaseră, la 24 noiembrie 1927 moare Ion I. C. Brătianu. O lume întregă părea că se prăbușește în jurul Mariei, avea să consemneze Ion Bulei³⁷.

³⁴ *Ibidem*, pag. 97

³⁵ *Ibidem*, pag. 99

³⁶ *Ibidem*, pag. 101

³⁷ *Ibidem*, pag. 170, 171, 172

Fig. 6 Regina Maria și Ion I. C. Brătianu. 1923

- Este profund afectată de uciderea regelui Alexandru al Serbiei, soțul ficei sale Mignon, la care ținea enorm. În ianuarie 1936, moare și George al V-lea, vărul ei de pe tronul britanic. Puțin mai târziu, se duce și Ducky, sora sa, la care ținea foarte mult. În decembrie 1936, la inaugurarea Arcului de Triumf din București, regele Carol II elogiază pe toți cei care participaseră la Războiul Întregirii, dar despre mama sa, regina Maria, nu pomenește nimic, fiind totuși de față³⁸.
- Sănătatea ei se șubrezește cu totul. În martie 1937, timp de mai mult de o lună, are adesea hemoragii interne. Cei trei medici din străinătate au declarat că e o boală a ficatului. În ziua de 18 iulie 1938, a murit de o boală mai rară, tuberculoza ficatului. Corpul reginei e dus la București și expus la Cotroceni, după care, pe 24 iulie, este așezat într-un vagon deschis pentru călătoria la Curtea de Argeș .

Narcis Dorin Ion prezintă în continuare viața reginei Maria în vreme de război pe care o intitulează: „De la casele de vis la spitalele de campanie”.

Este un bun prilej ca autorul să illustreze acest traseu cu imagini ale reședințelor regale unde regina Maria a pus mult suflet. Consemnăm câteva momente din această lucrare, care pun în valoare personalitatea reginei:

- „Casele mele de vis” cum le-a intitulat regina Maria într-un articol, la care a avut o contribuție esențială, prin decorarea lor cu mult bun gust, de care s-a atașat toată viața. Aceste palate, castele sau conace sunt enumerate și ilustrate din plin de autor: Cotroceni, Pelișor, Bran, Copăceni, Balcic, Scroviște și Bucaz³⁹ .
- **Palatul Cotroceni** a fost construit în perioada 1893-1895, după planurile arh. Paul Gottereau, la cererea regelui Carol I, ca reședință pentru principii moștenitori Ferdinand și Maria. Dar palatul Cotroceni va fi transformat și reamenajat după gustul principesei Maria, în mai multe etape. Între 1900-

³⁸ *Ibidem*, pag. 109

³⁹ *Ibidem*, pag. 119

1910, principesa amenajează salonul de aur și cel verde, dormitorul argintiu și salonul de pictură. În a doua etapă, 1914-1915, ea va cere arh. Grigore Cerkez să extindă și să remodeleze aripa nordică a palatului, care include două foșoare cu scară exterioară de acces și o terasă belvedere. Se pare că a fost influențată de foșorul lui Dionisie de la Mănăstirea Hurezi, a lui Constantin Brâncoveanu. După terminarea războiului, în perioada 1925-1926, regina Maria va solicita aceluiași arhitect să amenajeze un mare salon de recepție (salonul alb), prin transformarea salonului de dans și a sufrageriei vechi. În această sufragerie se hotărâse, la 14 august 1916, intrarea României în război⁴⁰.

- **Palatul Știrbey de la Buftea**, unde regina s-a instalat în seara de 14 august 1916, stând timp de trei luni. Aici se va stinge fiul cel mic, Mircea, care va fi înmormântat în biserica de la Cotroceni, pe 4 noiembrie 1916.

Pentru prima oară, soarta o lovea în ce îi era mai scump sufletului ei, într-unul din copiii ei. Cu toată această durere, regina Maria găsește puterea de a-și continua misiunea istorică⁴¹, reluându-și misiunea de alinare a suferințelor răniților, printr-o călătorie la spitalele din Moldova, începând cu cele din Roman. La Bacău, regina întâlnește trupele rusești, care cântau cântece de jale, unde predominau bașii și baritonii, care au impresionat-o. Va continua să viziteze spitalul din Tescani, care funcționa în conacul Marucăi Cantacuzino, la Comănești, Târgul Ocna și Onești⁴².

- După cucerirea Bucureștiului, palatul Cotroceni va fi ocupat de trupele germane și va găzdui, în ianuarie-martie 1918, negocierile de pace cu Puterile Centrale. După înfrângerea nemților, regele Ferdinand și regina Maria, care au revenit la București, vor primi la palatul Cotroceni, în decembrie 1918 și ianuarie 1919, delegațiile celor trei provincii românești, care s-au unit cu țara-mamă: Basarabia (Pan Halippa), Transilvania (Iuliu Maniu, Miron Cristea, Alexandru Vaida-Voevod, Vasile Goldiș și Caius Brediceanu), Bucovina (Iancu Flondor)⁴³.
- **Conacul de la Copăceni**, de lângă București, a fost donat prin testament reginei de către fostul mareșal al Palatului, Gheorghe Emanuel Filipescu. Regina a conceput un plan de transformare, renovare și extindere a conacului, cu ajutorul arh. Karel Liman. Ea avea să consemneze: „Am reclădit căsuța de la Copăceni, i-am dăruit silueta solidă, cu coloane albe, cu un acoperiș generos din șindrilă, iar streșinile să fie mult ieșite în afară, mi-am sădit grădina, câte puțin în fiecare an”⁴⁴.
- La Iași, regele și regina au ales să locuiască pentru **început în casa Dumitrache Cantacuzino-Pășcanu**, de pe Copou, care era sediul Comandamentului Corpului IV Armată. În această locație, au locuit numai o lună și jumătate, după care s-au mutat în palatul **Alexandru Ioan Cuza**, din strada Lăpușneanu. La Iași, regina Maria și-a dedicat energia vizitelor la spitalele de pe front, unde aducea multă alinare răniților și bolnavilor. Tot la Iași, a reorganizat Societatea de Crucea Roșie și activitatea de procurare

⁴⁰ *Ibidem*, pag. 121

⁴¹ *Ibidem*, pag. 122

⁴² *Ibidem*, pag. 125

⁴³ *Ibidem*, pag. 127

⁴⁴ *Ibidem*, pag. 131

de medicamente. Pentru recunoașterea meritelor ostașilor români, a instituit ordinul „Crucea Reginei Maria”, pe care suverana o conferea cu generozitate în perioada respectivă ⁴⁵.

- Sacrificul reginei a fost consemnat de ministrul Franței la Iași, contele de Saint-Aulaire: „În fiecare dimineață, regina, în ținută de infirmieră, însoțită de o doamnă de onoare și de o echipă de brancardieri voluntari, se duceau la gară pentru a primi răniții”⁴⁶.
- În vara anului 1917 regina a călătorit pe la moșiile unde erau amenajate spitale pentru răniți:
 - a. La **Țibănești**, unde era conacul lui Petre Carp și ca o ironie a soartei, erau acum numai soldați ruși
 - b. La **Tescanii** Mărucăi Cantacuzino, unde erau tot soldați ruși, care „se îndopau cu lucruri șterpelite din sat, îmbătându-se cu vinul din butoaiele noastre, peste votca lor faimoasă”
 - c. La **Ruginoasa**, fosta reședință a domnitorului Alexandru Ioan Cuza
 - d. La **Pașcani**, unde „prințesa Maria Moruzi are un frumos conac bătrânesc, cu un cerdac cu stâlpii de piatră sculptată, la fel cu cel de la Mogoșoaia”

Fig. 7 Regina Maria în spitalul de campanie de la Ghidigeni – mai 1917

- e. Dar cel mai drag i-a fost reginei Maria domeniul bancherului Jean Chrissoveloni de la Ghidigeni, unde a petrecut multe clipe de răgaz din anii de război. **Palatul Chrissoveloni din Ghidigeni** a devenit, în vara anului 1917, un fel de cartier general al spitalelor din Moldova de sud, dar și una din reședințele temporare

⁴⁵ *Ibidem*, pag. 133

⁴⁶ *Ibidem*, pag. 138

ale reginei Maria, unde a avut lungi discuții cu generalii armatei române, cu diplomații străini și politicienii români. În 5 septembrie 1917, suveranii s-au bucurat de acordurile viorii lui George Enescu, despre care regina avea să consemneze: „puțină muzică divină, care mi-a liniștit nervii prea încordați”⁴⁷.

- f. Jean Chrissoveloni a fost cel care i-a propus reginei Maria, în august 1916, crearea unui serviciu de ambulanță, luînd inițiativa de a comanda și echipa mașinile⁴⁸.
- g. Necesitatea unui spital modern l-a determinat pe Jean Chrissoveloni să pună la dispoziția reginei clădirea sălii de tenis de pe domeniul lui de la Ghidigeni, în care a fost amenajat un mare spital denumit *Principesa Maria*. Regina avea să mărturisească că: „este un model în toate privințele, o clădire enormă, în care sunt îngrijiți și ruși și români. Totul este administrat de un doctor francez foarte inteligent, Codrulier.
- h. Era curat, practic, făcut cu seriozitate, sălile de operație și de pansare erau adevărate modele. Drept recunoștință pentru implicare sa în administrarea activității Societății *Regina Maria* și a spitalului de la Ghidigeni, Sybille Chrissoveloni va fi decorată de către regină la 17 iulie 1917, în numele regelui Ferdinand, cu Crucea *Regina Maria*”⁴⁹.
- i. În vara anului 1917, regina Maria s-a implicat în organizarea spitalului din fostul **conac al Rosetteștilor de la Căiuți**, în care au fost tratați 500 de răniți.

Spitalul a fost inaugurat la 29 iunie 1917, „într-o casă albă, fermecătoare, și în câteva barăci, toate foarte bine aranjate, curate și practice. Era deservit de doi doctori francezi excelenți”⁵⁰.

Dar cel mai mare spital al reginei Maria a fost cel de la **Coțofănești**, pe valea Troțușului, care a fost contruit în lunile aprilie-mai 1917, după proiectul arh. Dumitru Hârjeu. La Coțofănești a fost amenajată și o reședință temporară a reginei Maria, unde ajunge pe data de 2 august 1917.

Așa cum fiecare doamnă din înalta societate patrona câte un spital, regina Maria l-a ales pe cel de la Coțofănești, pe care îl considera „spitalul meu”, în administrarea căruia s-a implicat cu mult zel.

A stat zece zile la Coțofănești, vizitând răniții, oferindu-le mici cadouri. Aici l-a invitat la un prânz pe mareșalul Averescu, în 24 august 1917, cu care a discutat situație militară. Au fost împărțite decorații, care au fost prinse pe pieptul lor chiar de către regină, la rugămintea mareșalului⁵¹.

În luna iunie 1918, regina Maria s-a mutat de la Iași la reședința de pe **Domeniul Coroanei de la Bicaz**, pe Valea Bistriței, care a fost contruit în perioada 1912-1913, după planurile arh. Alexandru Baucher, cel care a contruit în 1914 și reședința regală de la Segarcea. Regina s-a implicat personal în amenajarea interioarelor reședinței regale, unde vor poposi puțin timp într-o atmosferă pașnică, cu plimbări zilnice în natură, pe care le mărturisește: „Am luat cu mine țigări și biscuiți, ca să le dau tuturor celor pe care i-am întâlnit pe drum”.

În anul 1918, reședința regală de la Bicaz s-a transformat într-un adevărat cartier general al politicii românești. Aici, regele Ferdinand îi primește pe generalii Armatei române, pe oamenii politici, pe ambasadorii țărilor aliate.

⁴⁷ *Ibidem*, pag. 151

⁴⁸ *Ibidem*, pag. 153

⁴⁹ *Ibidem*, pag. 154

⁵⁰ *Ibidem*, pag. 154

⁵¹ *Ibidem*, pag. 158

Pagini de istorie

Aniversarea celor 43 de ani ai reginei Maria s-a sărbătorit la Bicz, în data de 16 octombrie 1918⁵².

Plecarea de la Bicz, în 28 octombrie 1918, a coincis cu abdicarea kaiserului Wilhelm al Germaniei și gestul regelui Ferdinand de a ordona mobilizare generală.

Regina avea să consemneze: „Germanii au fost somați să ne părăsească țara... sau să lupte!”

Nu trebuie să uităm prețul jertfelor, nu trebuie să uităm câte vieți s-au pierdut, nici grozăvia care a suspinat de la un capăt la altul al pământului⁵³.

Fig. 8 Portretul reginei Maria făcut de pictorul Philip Lazlo

Autorul acestei lucrări, **Narcis Dorin Ion**, avea să consemneze și mărturiile contemporanilor legate de activitate reginei Maria: **Constantin Argetoianu**, cunoscut ca un memorialist caustic, a mărturisit cu entuziasm de data aceasta, referindu-se la regina Maria: „N-a cunoscut frica de gloanțe și de bombe, cum n-a cunoscut teama și scârba de molimă”.

Și-a îndeplinit datoria pe toate fronturile multiplei sale activități, dar înainte de toate pe acela al îmbărbătării și ridicării morale a celor ce trăiau în jurul ei. Regina Maria a întrupat frumosul, aspirațiunile cele mai înalte ale conștiinței românești”.

Fig. 9 Medalia „Regina Maria ” – Inima mea, țara mea România

⁵² *Ibidem*, pag. 162 și 164

⁵³ *Ibidem*, pag. 166

Și **Ion Gh. Duca**, colaborator apropiat al suveranilor României, avea să consemneze: „Cu un dispreț desăvârșit de pericol, nu preceda să se arate acolo unde epidemia era mai violentă.

Zeci de mii de soldați răniți și bolnavi au văzut-o în acele luni la căpătâiul lor. România îi datorează o admirativă recunoștință.

Dar, prin bărbăția ei aproape virilă, a impus respectul tuturor străinilor ce se aflau sau se perindau prin lași și ne-a adus mari și netăgăduite servicii”⁵⁴.

Pe 18 noiembrie 1918, regele Ferdinand și regina Maria, după doi ani lungi de exil, vor reveni triumfători în București, unde în gara Băneasa au fost întâmpinați de generalii Berthelot și Prezan.

Seara de 1 decembrie 1918 s-a încheiat la Cotroceni, printr-o cină în marea sală a palatului, la care au participat 120 de persoane”⁵⁵.

Fig. 10 Regina Maria alături de doi bătrâni la castelul Bran. 1922

Narcis Dorin Ion, cel care a coordonat aceste două volume superbe, avea să consemneze în final: „Acum, în anul Centenarului Marii Uniri - când se împlinește un secol de la desfășurarea acelor evenimente istorice ce au dus la crearea României Mari și când comemorăm opt decenii de la trecerea în eternitate a reginei Maria - credem că rolul excepțional al reginei Maria a României în timpul Primului Război Mondial trebuie subliniat cu deosebită atenție. Poate că bronzul unor artiști contemporani va eterniza în București și în țară, în anul 2018, chipul acestei mari creatoare de istorie, care a iubit România mai presus de orice”⁵⁶.

⁵⁴ *Ibidem*, pag. 159

⁵⁵ *Ibidem*, pag. 167

⁵⁶ *Ibidem*, pag. 167